

Lärarminnen år 1967-2005

Lärarminnen år 1967-2005

Tal till Föreningen Ystadstudenter 2005

Jag är född 1942 och alltså nästan jämgammal med den svenska folkskolan – det är ju bara en siffra som skiljer, en av fyra och då blir det väl nästan rätt?

75 % rätt är utomordentligt i en skola där godkänt ligger mellan 30 och 40 %! I min värld är det alltså inte värre än att stava cykel med s och ck. Man förstår ju ändå, inte sant? Men fortfarande finns det de som hävdar att siffror är viktigare än bokstäver – det är väl förklaringen till att matematiken inte når några höjder i det svenska samhället idag. Målet för folkskolan 1842 var emellertid att lära alla att läsa och skriva – det måste ha varit vad som i läroplanen kallas ett strävansmål, för det är inte uppfyllt än.

När jag kom till Ystad 1967 möttes jag av flickskola, realskola och gammalt gymnasium med studentexamen. Flickskolan var en fin inrättning, som långt före feminismens intåg gav dem som idag kallas tjejer självförtroende, goda språkkunskaper och allmänbildning. Jag har själv gått i en så jag vet. På den naturvetenskapliga sidan var det i alla fall i Ystad lite si och så – en lärare som kom samtidigt som jag gick och köpte boken "Att undervisa i fysik i u-land". Flickskolorna fick namn efter kända kvinnor – Maria Munthe i ystad och Elsa Brändström i Linköping till exempel. Om detta är att hänföra till begreppet feminism kan diskuteras. Nå, det var en bra inrättning, men den lades ner.

Realskolan var tre eller fyraårig med en skriftlig examen som slut. En utmärkt skolform. Den lades ner. Det gamla gymnasiet med sin skriftliga och muntliga slutexamen var en sorterande skola, där man skulle vara godkänt för att passera. Tänka sig! Betygen var tämligen raffinerade: det bästa betyget var B? vilket var nästan godkänt eller nästan underkänt, beroende på om det var slutbetyg eller inte. I slutbetyget räknades inte ? Men annars! Många är de elever som överlevt från termin till termin på detta skiljetecken. För övrigt fanns det utmärkta betyget B+, som var nästan riktigt bra fast inte riktigt men ändå bättre än B utom i slutbetyget förstås, där det liksom ? inte syntes. Det påstods att man bytte betygssystem pga. inflation, men det märkte då aldrig jag som ny lärare, för B+ var nog mitt vanligaste betyg.

Nå, det gamla gymnasiet lades ner 1968 och sen kom en fin uppfinning: tvåårig fackskola jämsides med det nya gymnasiet, Fackskolan var ungefär som flickskolan fast med pojkar och gav normalskolekompetens, fast det hette inte så. Den var i bästa mening social och gav eleverna ett lugnt inlärningsklimat (fast det hette inte så då) och förmodligen gav den också det som idag kallas social kompetens (fast då hette det ordning och uppförande även om det inte gavs betyg i det som i gamla dagar). Tvåårig social linje ledde till goda, fasta yrken, det som nu kallas jobb, inom posten, tullen och polisen. Den tvååriga fackskolan lades ner den också, fast det har ju posten och tullen och kanske delar av polisen också upplevt, och om det fanns någon koppling vet jag inte.

Nu kom det nya betygssystemet med 1-5, det relativa systemet (En teckning av Staffan Lindén visar en gravsten där det står: Här vilar grundaren av det relativa betygssystemet: vila i relativ frid) vilket skapade stor oreda bland gamla lärare, som tyckte att man kunde väl inte ge 5 ifall eleven inte hade kunskaper motsvarande 5. Så var det alltså inte, för även om man i OS inte sätter rekord varje gång, så delar man i alla fall ut en guldmedalj till vinnarna. Ungefär så förstod jag det systemet.

Det nya gymnasiet blev examenslöst, men man införde Centrala Prov (CP) i matte, kemi, fysik, svenska och engelska för att ha någon kontroll på hur det såg ut i Sverige. Efter kommunaliseringen 1989 var det extra nödvändigt och jag arbetade själv med CP i svenska i 12 år (ingen har läst fler svenska uppsatser än jag) och jag minns den kortaste av dem alla: Ämnet hette "Bo hemma eller flytta hemifrån?" och uppsatsen lød: "Bo hemma så länge som möjligt". Skribenten fick betyg, för han skrev faktiskt om ämnet. Nå, fackskolan las ner, de tvååriga yrkesutbildningarna också och med dem försvann betygen 1-5. Hittills hade man kunnat låtsas att det inte fanns något sådant som underkänt, fast alla visste att 1 och 2 var som Bc och B?.

Sen kom programgymnasiet, allt blev treårigt och man läste inte ämnen utan kurser exempelvis afrikanskt trumspel som val istället för tyska, eller något riktigt matnyttigt som varmkök. I början var allt oerhört förvirrande – en kurs kunde vara på allt från 30 till 100 poäng och eleverna samlade poäng ungefär som man själv samlade filmstjärnor en gång. Men efter ett tag insåg i alla fall jag att skillnaden var formen och inte innehållet. Människor förändras ju inte på tjugo år och kunskap är kunskap. Fast det sista var inte riktigt: man talade mer om information och om att söka kunskap. Den som söker han finner, problemet är att det är som med kantareller: man måste veta var man ska leta och efter vad. Det skadar inte heller att man har någon som tipsar en om sannolika ställen – ungefär likadant är det med information som ska bli till kunskap. Jag har också en känsla av att det var vid den här tiden man började använda ord som var avsedda att dölja eller försköna verkligheten: man talar nu om särskilda behov och inte stöd och hjälp, huvudlärare blev samordnare och okunnighet blev okunskap (vilket lustigt nog inte finns med i stavningskontrollen på Windows och då finns det inte!) Det får mig i alla fall osökt att tänka på Fröding: "Strunt är strunt och snus är snus, om än i gyllne dosor, men rosor i ett sprucket krus är ändå alltid rosor." Var och en drar sina paralleller ...

Betygen blev tre G, VG och MVG och så IG, fast det är att se som ett misslyckande från lärarhåll, så det ska helst undvikas. En lärare ska klara av att få sina elever godkända: det är första budet.

Bland nyheterna på senare år kan nämnas IG-varning. Det fanns på den gamla real- och gymnasietiden också, fast då utdelades den av kollegiet, som idag är uppdelat på en massa arbetslag, (vilket för mina tankar till ett gammalt, nedlagt planekonomiskt land) och överräcktes av klassföreståndare som idag är mentor (fast vem Mentor var vet ingen – vet ni?) Vidare har man inte ordningsregler utan policydokument och rektorer omnämns i pluralis och då menar man rektor för det område där man tjänstgör. Det finns numera sju. Jag har arbetat på Högre Allmänna Läroverket, Österportskolan, Sydsvenska Gymnasiet och idag jobbar jag på Österportgymnasiet som i folkmun i Ystad fortfarande kallas Läroverket. Så var det med den förändringen.

Nå, var det bättre förr? Var det bättre när läraren bestämde, när kunskaperna var fasta, när betygen var mer rättvisande och när eleverna visste att veta hut? Tja, jag vet inte det precis. Det är snart 60 år sedan jag började i småskolan med fröken, orgel och psalmer att sjunga och kunna utantill. 38 år som lärare har kanske förblindat mig, men jag har gått till skolan med glädje varje dag. Jag har aldrig lidit av något jag har lärt mig, bara av det jag inte kan (utom matte), och bland lärare säger man att man lär så länge man har elever. Av alla elever jag haft genom åren minns jag egentligen bara en som gjorde mig riktigt ilsk: hon som sa att "Jag kan väl inte lära mig något jag inte kan."

Nyckeln till en bra skola måste vara längtan att lära, nyfikenhet, lite uppkäftighet och förmågan att skåda bakom flosklerna och självklarheterna som utgör planer av alla slag. Sen kan man ändra hur man vill och för övrigt ska det nuvarande gymnasiet avvecklas 2007. Det ska jag också. Sen ska jag se på hur skolan går med stormsteg fram och tillbaka.

Marie-Louise Wentzel
Fil.mag. adjunkt
Numera gymnasielärare